

Protocol
Echtscheiding

*En wanneer wordt het nou
weer gewoon?*

Ouderversie mei 2015

Een schoolbreed protocol voor echtscheiding

Echtscheiding komt vaak voor in onze samenleving: één op de drie huwelijken eindigt in een echtscheiding. Van alle kinderen op de basisschool maakt circa 15% een echtscheiding mee. Voor veel kinderen heeft een echtscheiding –tijdelijk of langdurig- negatieve gevolgen. Zonder de juiste aandacht en begeleiding kan echtscheiding negatieve sporen nalaten op de ontwikkeling van een kind. Dit heeft ook zijn weerslag op de leerresultaten van de kinderen.

Onze school wil graag een bijdrage leveren aan het signaleren en zo goed mogelijk begeleiden van kinderen die zich voor, in of na een echtscheidingssituatie bevinden. We hebben een belangrijke signalerende rol, willen elk kind passend onderwijs bieden, zien kinderen dagelijks, zijn een veilige en constante factor in hun leven en hebben een frequent en goed contact met de ouders van het kind. Dit alles maakt dat we de aangewezen plaats zijn om bij echtscheiding eerste hulp en begeleiding te bieden aan een kind, binnen de grenzen van onze rol als leerkracht of school.

In dit protocol ligt de nadruk op de dagelijkse begeleiding van het kind door de leerkracht, in samenwerking met IB (intern begeleiders). We bedoelen hiermee dat de leerkracht een belangrijke rol speelt in het opvangen van signalen en begeleiding van het kind in de periode van een echtscheiding op ogenschijnlijk alledaagse momenten. In het gros van de gevallen zal het hier gaan om de kleine momenten waarin de leerkracht contact heeft met het kind en laat merken dat zij de pijnlijkheid van bepaalde situaties erkent en begrijpt. De leerkracht heeft een belangrijke signalerende rol en biedt de eerste, alledaagse hulp op de werkvloer.

De leerkracht en/of IB-er moeten zeker niet de rol van hulpverlener krijgen. We moeten erop letten dat de betrokkenheid van leerkrachten bij echtscheiding niet zal omslaan in hulpverlenend gedrag. Ook zijn we als school geen partij in de echtscheiding van ouders.

Als de problemen boven de rol van de leerkracht of van IB uitstijgen, zullen zij doorverwijzen naar een geschikte persoon, zorgteam of hulpverleningsinstantie.

Echtscheiding in de zorgroute	Vervolgacties
<p>Stap 1 Observeren, signaleren en begrijpen De leerkracht observeert en signaleert belemmeringen in de ontwikkeling van de leerling en interpreteert deze signalen. Ze vertaalt de signalen naar een concrete onderwijs- of zorgbehoefte voor de leerling. We verwachten van ouders dat ze de leerkracht op de hoogte stellen van een (mogelijke) scheiding.</p>	
	<p>Overleg/ gesprek met ouders Gesprek met leerling Verslaglegging door leerkracht</p>
<p>Stap 2 Het kind begeleiden en ondersteunen Op basis van de zorgbehoefte van het kind begeleidt en ondersteunt de leerkracht het kind in de alledaagse situaties</p>	
	<p>Overleg met IB Overleg/ gesprek met ouders Gesprek met leerling Verslaglegging door leerkracht</p>
<p>Stap 3 Overleg met collega's De leerkracht bespreekt haar zorg met collega's en intern begeleider</p>	
	<p>Overleg met collega's Overleg met IB Overleg/ gesprek met ouders Gesprek met leerling Verslaglegging door IB</p>
<p>Stap 4 Bespreking in het zorgteam De leerkracht en IB zien een zorgelijke ontwikkeling bij het kind en melden het kind aan voor een leerlingbespreking in het interne zorgteam (IB+MT)</p>	
	<p>Overleg/ gesprek met ouders/ leerling Advies aan leerkracht Nader onderzoek Extra zorg van de school inzetten Hulp bieden of doorsturen naar CJG Eventueel doorwijzen naar ZAT Verslaglegging door IB</p>
<p>Stap 5 bespreking in het zorgadviesteam De problemen van het kind zijn te complex voor het interne zorgteam en behoeven een multidisciplinaire handelingsgerichte beoordeling in een zorgadviesteam (ZAT). Hierin zitten vertegenwoordigers van GGD, OCGH, leerplicht, LEV-groep, zorgloket, politie</p>	
	<p>Overleg/ gesprek met ouders/ leerling Mogelijk deelname van ouders aan het ZAT</p>

	Advies aan leerkracht Nader onderzoek Extra zorg inzetten Individueel handelingsplan Hulp bieden of doorsturen naar hulpinstanties Verslaglegging door IB
Stap 6 Nazorg en evaluatie Leerkracht, IB, intern zorgteam, ZAT evalueren de geboden adviezen, interventies, nazorg en knelpunten	

Alledaagse begeleiding

Anders dan anders

Bij een dreigende scheiding kan bij ouders en kinderen schaamte, onzekerheid en schuldgevoel overheersen en zal worden geprobeerd zo lang mogelijk de problemen binnenkamers te houden. Dit doen ouders, maar ook het kind, solidair als het is met zijn vader en moeder. De basis van het kind, de vader en moeder samen, dreigt ineen te storten. De onzekerheid bij het kind, de spanning thuis en de aanstaande scheiding kunnen ingrijpende gevolgen hebben die zich kunnen vertalen in velerlei gedragingen. Gedrag dat anders is dan normaal. Symptomen geven aan dat er iets aan de hand is. Uiteraard zijn deze symptomen niet onlosmakelijk verbonden met de scheiding van ouders. Er kan natuurlijk iets anders aan de hand zijn.

De kleuter 4-6 jaar:

Deze kinderen denken dat de ouder die vertrekt hen niet meer lief vindt. Ze gaan dan ook hun best doen om lief gevonden te worden. Ook kleuters kunnen terugvallen in gedrag, zoals weer gaan duimzuigen, onzindelijk worden of lichamelijke klachten krijgen, zoals buikpijn of misselijkheid.

Kinderen in de onderbouw van de basisschool 6-8 jaar:

Bij deze leeftijdsgroep zijn er vaak problemen als gevolg van een echtscheiding. Verdriet en gemis staan hierbij op de voorgrond. Begrip, troost en nabijheid door echt naar ze te luisteren kunnen zorgen voor enige geruststelling en gevoel van veiligheid. Kinderen kunnen vanaf deze leeftijd enigszins begrijpen wat een scheiding inhoudt en wat de gevolgen er van zijn. Ze piekeren vaak over een mogelijke verhuizing, of om het feit dat ze een ouder minder zullen zien. Vaak hebben zij ook schuldgevoelens over de scheiding en kunnen ze denken dat de scheiding hun schuld is. Ook komt het voor dat kinderen in deze leeftijd fantaseren dat het vanzelf wel weer goed komt met zijn ouders. Op deze manier proberen zij de pijn niet te voelen, maar als zij met deze hoop blijven lopen kan dat leiden tot aanpassingsproblemen en probleemgedrag.

Kinderen in de bovenbouw van de basisschool 9-12 jaar:

Deze kinderen willen geen partij kiezen tussen hun ouders en hebben daarbij last van tegenstrijdige gevoelens. Kinderen in deze leeftijd zullen sneller hun verdriet en gevoel van machteloosheid en eenzaamheid verbergen achter een intense boosheid. Zo kunnen ze het ene moment woedend zijn op beide ouders en de andere keer richten ze hun woede op de vertrekkende ouder. Ze zijn snel geneigd partij te kiezen voor één van beide en lopen zo het gevaar bij het conflict van hun ouders betrokken te raken. Dit is niet bevorderlijk voor hun eigen ontwikkeling. Typisch voor deze leeftijdsgroep is dat ze soms heel opstandig zijn en zich op een ander moment weer heel hulpeloos opstellen. Dit kun je vaak herkennen aan het dwangmatig willen zorgen voor anderen of juist aan bezig en controlerend gedrag.

Belangrijk is dat je als leerkracht de signalen onderkent:

We vinden het op basisschool de Goede Herder belangrijk dat een leerkracht zijn kinderen kent. Een leerkracht die zijn kinderen kent, zal misschien eerder deze symptomen al zien en merken dat het kind een andere uitstraling heeft, zich anders voordoen dan 'normaal'. De bovengenoemde signalen zijn dan een bevestiging dat er werkelijk iets aan de hand is.

Gesprekken met kinderen

Het is zaak én vanzelfsprekend dat de leerkracht de oorzaak van de gesignaleerde veranderingen bij het kind opspoort. Ongeacht wat die oorzaak ook zal zijn moet de leerkracht zijn eigen rol niet onderschatten, zowel in het zoeken naar die oorzaak als wel in het helpen oplossen van een probleem. Het kind zit een groot deel van de tijd op school en bij hem/haar in de klas. De regelmaat en de betrouwbare mensen waarmee het kind te maken heeft zorgen voor een omgeving waarin een gesprek mogelijk moet zijn.

Omgaan met ouders

Ouderbetrokkenheid

In dit deel van het protocol gaan we in op de relatie die de school heeft met de ouders. Op school streven we een goed contact met ouders na, vanzelfsprekend ook voor, tijdens of na een echtscheidingssituatie binnen een gezin. Ouders zijn en blijven primair verantwoordelijk voor hun kind! We verwachten dat ouders een ingrijpende gebeurtenis zoals een echtscheiding komen vertellen aan de leerkracht van hun kind.

Ouders hebben met de school samen een belangrijke rol bij het begeleiden van kinderen tijdens een echtscheiding. Aangezien zowel ouders als school eenzelfde doel nastreven – namelijk het zo goed mogelijk begeleiden van het kind bij de ontwikkeling en de extra ontwikkelingstaken die een echtscheiding met zich meebrengt – acht de school het van belang om een goed contact te hebben en te houden met ouders om problemen in de ontwikkeling van het kind zoveel mogelijk te voorkomen.

De school streeft daartoe met alle ouders een partnerschap na dat gebaseerd is op wederzijds vertrouwen en respect. In lastigere situaties kan de school dan terugvallen op een stabiele basis of relatie met de ouders.

Een echtscheiding is een onrustige periode die veel veranderingen en emoties met zich meebrengt. Ouders worstelen met verantwoordelijkheden, veranderingen, gevoelens en emoties. Onze school wil zo goed mogelijk omgaan met ouders in een roerige situatie, zonder een partij te worden in de echtscheiding of op de stoel van hulpverlener te gaan zitten. Bij de omgang met de ouders legt de school de focus altijd op de ontwikkeling van het kind, en niet op de begeleiding van de ouders. De school kan ouders wel adviseren naar laagdrempelige instanties of hulpverlening.

Gesprekken met ouders

De school kan indien gewenst in een periode van echtscheiding een aantal gesprekken met ouders voeren om op de hoogte te raken en te blijven van de situatie, en om de begeleiding van het kind zo goed mogelijk af te stemmen op de begeleiding die de ouders bieden.

De leerkracht voert daartoe geplande en ongeplande gesprekken met de ouders. De ongeplande gesprekken hebben het karakter van tussendoor gesprekken en zijn bedoeld als kort contactmoment van de leerkracht met de ouders.

Naast deze gesprekken voert de leerkracht ook de reguliere, geplande gesprekken zoals het tienminuten gesprek naar aanleiding van het rapport.

Informatieplicht

Iedere ouder heeft recht op informatie over zijn of haar kind. Er zijn echter wel verschillen. De ene ouder heeft recht op meer informatie dan de andere. Een enkeling heeft helemaal geen recht op informatie. Dat heeft te maken met de wettelijke hoedanigheid waarin de ouders verkeren. De wettelijke regeling van het gezag is door enkele wetwijzigingen complex geworden. In de meeste gevallen wordt gezamenlijk gezag van rechtswege verkregen als een kind wordt geboren tijdens een huwelijk van een man en een vrouw of van twee vrouwen of tijdens een geregistreerd partnerschap van een man en een vrouw of van twee vrouwen. In alle andere situaties wordt het gezag niet van rechtswege verkregen, maar is daarvoor een beslissing van de rechtbank nodig.

Voor ouders die met elkaar getrouwd zijn of samenwonen en die het gezag over hun kinderen hebben, is de situatie het gemakkelijkst. Ze krijgen steeds gezamenlijk alle informatie over hun kind.

Voor ouders die gescheiden zijn, die niet meer bij elkaar wonen en die wel het gezag hebben, ligt het niet anders. Zij hebben allebei recht op alle informatie over hun kind.

Ouders die geen gezag (meer) hebben over het kind, hebben ook recht op informatie over hun kind. (artikel 1:377 C van het burgerlijk wetboek). De ouder zal daar echter wel zelf om moeten vragen. De school hoeft uit zichzelf geen informatie te geven aan deze ouders. Als het om de vader gaat, moet deze bovendien het kind hebben erkend, anders heeft hij helemaal geen recht op informatie, ook niet als hij erom vraagt. Deze ouders hebben beperkt recht op informatie over hun kind. Het betreft alleen belangrijke feiten en omstandigheden zoals we die van alle kinderen verstrekken, dus informatie over schoolvorderingen en eventuele sociaal-emotionele ontwikkelingen op school. We willen als school niet gebruikt worden als informatiebron tegen de andere ouders.

En als het belang van het kind zich tegen informatieverstrekking verzet, dan hebben de ouders geen recht op informatie. Dit kan het geval zijn indien een rechter of psycholoog heeft geoordeeld dat het geven van informatie aan een ouder het kind zal schaden.

Wederzijdse verwachtingen school en ouders

Wat kunnen de ouders van de school verwachten?

- De school streeft een positief contact na met ouders, vanzelfsprekend ook ten tijde van een echtscheiding. De school onderhoudt op een positieve manier met beide ouders contact over de dagelijkse gang van zaken en de ontwikkeling van het kind en over alle belangrijke gebeurtenissen op school.
- De school stelt het welzijn en de ontwikkeling van het kind voorop, is geen partij in een echtscheiding en blijft neutraal tegenover beide ouders. Er kunnen zich altijd situaties voordoen waarin ouders botsen met dat wat de school in het belang van het kind acht. In die gevallen zal de school eventueel in samenwerking met het zorgteam of zorgadviesteam (ZAT) proberen dat conflict op te lossen.
- Er zal alles aan worden gedaan om te voorkomen dat de school betrokken wordt in een conflict tussen ouders. Mocht blijken dat ouders hun onderlinge relationele problemen op school of via de school beslechten, dan zal de school de ouders het dringende advies geven hulp in te schakelen of de ouders zo nodig doorverwijzen naar een (psycholoog-)mediator of maatschappelijk werk. Indien nodig is de school verplicht om een zorgmelding te doen bij Bureau Jeugdzorg.
- De school heeft informatieplicht naar ouders. Ook na een scheiding houden ouders allebei het recht op informatie over hun minderjarig kind. Als beide ouders met het gezag belast zijn, moet de school hen gelijk behandelen en van dezelfde informatie voorzien. Als slechts één ouder met het gezag belast is, heeft deze ouder de verplichting de andere ouder op de hoogte te houden van belangrijke zaken rondom het kind. Op basis hiervan gaat de school ervan uit dat gescheiden ouders de informatie die zij ontvangen van de school aan elkaar doorgeven. De school verstrekt alle informatie eenmalig aan de verzorgende ouder met gezag. Mochten de ouders het hier niet mee eens zijn, dan kunnen zij contact opnemen met de groepsleerkracht van het kind. Het komt voor dat de ouder met gezag liever niet heeft dat de informatie over het kind naar de ouder zonder gezag gaat. De school moet echter op basis van de informatieplicht ook in contact treden met de ouder zonder gezag als deze daarom vraagt, tenzij door de rechter anders bepaald is. De andere partij zal hiervoor eerst moeten instemmen.
- De school rapporteert op deze wijze gescheiden ouders op dezelfde manier als niet-gescheiden ouders via
 - Website
 - Ouderkrant
 - Informatieavonden
 - Inloopavonden
 - Gesprekken naar aanleiding van het rapport
 - E-mail
- Beroepsmatige informatie over het kind omtrent zijn verzorging en opvoeding zal de school niet uit zichzelf verstrekken aan de ouder zonder gezag. Deze moet hierom uitdrukkelijk vragen aan de directeur of de leerkracht. Dit kan anders zijn als de rechter anders besloten heeft: de school hoeft geen informatie te verstrekken aan de ouder zonder gezag als een rechterlijke beschikking kan worden getoond waarin het recht op informatie is beperkt.

Zonder tegenberichten van één of beide ouders zal de school alle informatie omtrent de ontwikkeling van het kind aan beide ouders mededelen.

- De school zal nieuwe partners of stiefouders niet beschouwen als gesprekspartner van de school tenzij beide ouders schriftelijk kenbaar maken aan de school dat dit akkoord is.
- In de regel worden rapportgesprekken twee keer per jaar gevoerd voor beide ouders tegelijk. Indien uitdrukkelijk en aantoonbaar gewenst door de ouders, kan de school besluiten de oudergesprekken met elke ouder apart te voeren.
- De school blijft tijdens de echtscheiding het belang van het kind voorop stellen en altijd handelen in het belang van de ontwikkeling van het kind. De school komt niet in de rol van hulpverlener, maar zal wel contact opnemen met of doorverwijzen naar hulpverlening als dit nodig blijkt.
- De school verwacht van beide ouders dat ze contact opnemen met de leerkracht van het kind als ze vermoeden dat het kind zich niet goed ontwikkelt of als zich op andere wijze problemen voordoen.

Doorgaande zorglijn naar voortgezet onderwijs

Om continuïteit te borgen in de zorg en begeleiding van leerlingen bieden wij een doorgaande zorglijn van primair onderwijs naar voortgezet onderwijs. Belangrijke informatie over de ontwikkeling van een kind en belangrijke handelingsadviezen voor bijvoorbeeld kinderen bij wie ontwikkelingsproblemen vastgesteld zijn als gevolg van een echtscheiding, dragen we over naar het voortgezet onderwijs. We onderhouden een goed contact met het voortgezet onderwijs in de regio over de overdracht van de gegevens. Naast een schriftelijke overdracht, zorgen we ook voor een 'warme', persoonlijk toegelichte overdracht.

Bijlage 1:

Enkele mogelijke verwerkingsvormen en achtergrondinformatie

- <http://www.kiesinfo.com>
- <Http://scheidingen.nl/kosten.html>
- Centrum voor jeugd en gezin Helmond (0800-5566555) gratis
- <http://www.ouders-uit-elkaar.nl>
- www.rvr.org

kindertelefoon: 0800-0432 of www.kindertelefoon.nl

Mogelijke boeken rondom thema echtscheiding:

Martine Delfos	Ik ga naar papa!
Nicoline Wisse Smit	Julia heeft twee huizen
Riet Fiddelaers-Jaspers	ik hoor bij jullie allebei
Riet Fiddelaers-Jaspers	zakboekje voor echtscheidingskinderen
E. Kant en M. Hardick	EHBS (eerste hulp bij scheiding)
L. Groenhuijsen	Dees, een vader en een viool
Afke Huitema	W-auw
	Werkboekje - bang boos blij
D. Steggink	Kamil de groene kameleon
J. van Dijk	ik & co (jonge kinderen)
J. van Dijk	ik & zo!

Bijlage 1: Tips voor ouders om je kinderen bij echtscheiding te helpen

1. Wees eerlijk

Laat je kind niet denken dat alles goed gaat als dat niet zo is. Kinderen merken als een ouder iets probeert te verbergen, ook al denk je op deze manier hun gevoelens te sparen. Kinderen hebben behoefte aan eenvoudige eerlijke antwoorden die zij kunnen begrijpen, zonder dat je iemand de schuld geeft of slecht maakt.

2. Laat uw kind weten dat het niet zijn fout is

Alle kinderen veronderstellen dat het hun schuld is waarom jullie als ouders uit elkaar zijn gegaan. Bij kinderen is het belangrijk dat je als ouder rustig en herhaaldelijk zegt dat de scheiding een keus van jullie zelf is geweest, en dat het niks met hen te maken heeft.

3. Luister aandachtig

Kinderen hebben vele vragen, emoties en zorgen over de scheiding. Luister eens naar je kinderen, zonder dat zij telkens onderbroken worden. Zij moeten hun gevoelens en gedachten kwijt kunnen.

4. Laat je kind weten dat het OK is, hoe het ook reageert

Elk kind kan weer anders reageren op een scheiding. Zo zijn er kinderen die hun verdriet, woede of verwarring verbergen omdat ze hun ouders niet nog meer willen opzadelen met problemen. Laat je kind weten dat het belangrijk is om hun gevoelens te uiten en dat je het niet erg vindt als hij/zij een keer heel boos of verdrietig is.

5. Laat je kind weten dat het normaal is dat hij wenst dat jullie als ouders weer samenkomen

Kinderen kunnen zich schamen over het feit dat ze toch willen dat hun ouders weer bij elkaar zullen komen. U kunt uw kind uitleggen dat het heel gewoon is dat zij dit hopen en graag willen, maar dat dit niet meer zal gebeuren.

6. Stel uw kind gerust omtrent zijn persoonlijke veiligheid

Veel kinderen zijn bezorgd of er na de scheiding nog wel voldoende eten zal zijn, of zij nog wel onderdak en kleding zullen hebben, en hoe het nu zal aflopen met de ouder die weggaat. Kinderen die leven met alleenstaande ouders hebben vaak extra behoefte aan het gevoel van veiligheid en geruststelling van de ouder. Geef dus als ouder aan dat je je kind (eren) beschermt tegen brand, inbrekers, geesten en allerlei andere dingen waar het kind angstig voor kan zijn.

7. Vraag uw kind naar vriendjes waarvan de ouders ook gescheiden zijn

Dit is een goede manier om te horen wat de zorgen van uw kind zijn. Dit geeft je de mogelijkheid om misvattingen op te ruimen en uw kind te laten weten dat er ook andere kinderen zijn die dit hebben meegemaakt.

8. Plaats uw kind niet in het midden of tracht het niet te dwingen om partij te kiezen

Zeg niets negatiefs over uw ex-partner als uw kind het kan horen. Laat uw kind geen boodschappen overbrengen naar uw ex. Het is heel belangrijk dat kinderen van beide ouders evenveel kunnen blijven houden. Als een kind hier geen ruimte in krijgt zal het kind zich beginnen terug te trekken, beginnen te liegen en uiteindelijk vaak depressief worden, doordat zij het gevoel hebben dat zij er tussen in staan.

9. Besteed zelf tijd met vrienden die om u geven

Een ondersteunend netwerk kan verhinderen dat uw kind bewust of onbewust uw vertrouweling wordt. Dit kan ervoor zorgen dat het kind zich verantwoordelijk voor u gaat

voelen voor uw emotionele welzijn. Dit belemmert zijn eigen ontwikkeling. Ook is het voor u zelf goed om soms uw hart even te kunnen luchten en tijd voor u zelf in te plannen.

10. Lees samen een boek over echtscheiding en bespreek dit

Dit zal u helpen om uw kind belangrijke aspecten uit te leggen en anderzijds kan het uw kind helpen om vragen te formuleren waarvoor het de woorden niet kon vinden.